

Çocuk Eğitiminde Unutulmaması Gerekenler

Çocuklar bizim çiçeklerimizdir. Gelişecekler, yetişecekler ve ileride bizim meyvelerimiz olacaklar. Şimdi küçükler ama, yarının büyükleri olacaklar. Çocukluk demek, aynı zamanda şekillenme çağı demektir. Peki çocuk, ileride kemikleşecek ve değişmesi pek kolay olmayacak karakterini, alışkanlıklarını, davranışlarını kimden alıyor? Ona en çok kimler tesir ediyor?

Amerika'da basılan USA Today gazetesindeki bir makalede "9-10 yaşlarındaki çocukların gözünde bir numaralı adam kimdir?" sorusuyla ilgili bir anketin analiz sonuçları yayınlanmıştır. Buna göre, kırkdört şehirde, 21.000 öğrencinin ezici bir çoğunluğu kahraman olarak anne-babalarını söylemişlerdir.

Çocuğunuzun Zekâsını Geliştirmek Sizin Elinizde

British Columbia Üniversitesi'nden epidemiyolojistler ve Amerikan Psikoloji Derneği'nin yaptığı çalışmalar, çocuk eğitiminde yeni fikirler doğurmuştur: Bu çalışmalara göre, beyin ve beyindeki sinir bağlantıları, çocukluğun ilk yıllarında anne-baba ilgisine göre şekillenmektedir. Hattâ bizim için önemli olmayan küçük bir oyun, bazen çocuğun entelektüel gelişimini sağlayan, beyin sinir ağlarının gelişimini artıran önemli bir faktör olabilir.

Kanada Ontario Üniversitesi Eğitim Enstitüsü profesörlerinden Gordon Wells, 25 yıl, anne-babanın ilk yıllardaki ilgisinin çocukların zekâsı üzerine etkisini araştırmıştır. Bu çalışmalara bir destek de Western Ontario Üniversitesi'nden gelmiştir. Bu maksatla hazırlanan bir projede okul öncesi çocuklarla iki-üç yıl boyunca oyunlar oynanmış, çeşitli aktiviteler düzenlenmiştir, motor ve sosyal kabiliyetlerinin artmasına çalışılmıştır. Daha sonra bu grup böyle bir eğitim almayan kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Projeye katılan çocukların zekâ test sonuçları kontrol grubuna göre % 28 oranında yüksek bulunmuştur. Bu artışı sağlayan neydi?

Nöropsikologlara göre, erken dönemdeki zihnî uyarmalar beyin gelişimini değiştirir. Çocuk, nöron adı verilen milyarlarca sinir hücresine sahip olarak doğar. Bu nöronların bir kısmı doğumdan önce, kalp atışı, soluk alıp verme fonksiyonları gibi işleri yapmak için birbirleriyle bağlanırlar. Diğerleri ise bağlanmayı beklerler. Bu bağlanmalar dışarıdan gelen sinyallerle olur. Çocuk büyüdükçe hücreler diğer hücrelerle ağlar oluşturur. Böylelikle hücreler arasında milyarlarca bağlantı kurulur. Örneğin, gözdeki nöronlar, beyindeki görme korteksine (visual korteks) dallar gönderir. Korteks, gözden gelen sinyalleri değerlendirir. Tecrübeler göz-korteks arası bağlantıyı güçlendirir. Bu şekilde beyinle-kulak, beyinle-dil, beyinle-burun, beyinle deri arasında birçok bağlantılar kurulur. Beyin gelişimi ve sinir bağlantılarının kurulduğu ve en hızlı olduğu zaman hayatın ilk iki yılıdır. İki yaşına gelindiğinde, beyindeki bağlantıların sayısı 300 trilyondur. Görmemizi sağlayan sinirlerin ilk bir yıl içinde kendi aralarında yaptığı bağlantıların sayısı 15.000'dir.

Washington Üniversitesi'nden dil gelişim uzmanı Patricia Kuhl'a göre; her yeni doğan çocuk hangi dilden olursa olsun sesleri ayırt edebilir. Meselâ Japonca'da "I" sesi olmamasına rağmen Japon bebekler iki yaşına kadar "I" seslerini anlayabilirler. Ancak yetişkin Japonlar bunu ayırt edemez.

Evet, ilk iki yıl önemli. İlk iki yıl gerekli ilgiyi göstermediyseniz tren kaçırılmış mı olacak? Hayır. Çocukluk boyunca nöron bağlantılarını sağlamlaştırmak için tercihleriniz vardır. Ancak çocuklar yetişkinlere göre daha hızlı öğrenirler. Düşünün, üç-dört yaşlarında bir çocuk yabancı dille konuşmayı dokuz yaşındaki bir çocuğa göre daha hızlı ve daha kolay öğrenir. Yine dokuz yaşındaki çocuk da lise öğrencisine göre daha kolay öğrenir.

Çocuklar doğrudan emir ve talimat almaktan pek hoşlanmazlar. Peki onların eğitimleri için hangi yolları takip edelim?

Gözlerinin içine bakın: Altı haftalık bebeğinizin gözlerine 18 cm mesafeden bakın. Çocuğunuzu önünüze veya kucağınıza aldığınızda bu uzaklık sağlanır. Her bakışta bebeğin beyindeki sinir bağlantılarının gücü artar. Bebek, 'benzerlik nedir? bu nedir? ne farklıdır? ne aynıdır?' gibi en hayati öneme sahip hususları öğrenme mahareti kazanır.

Konuşun, konuşun, konuşun: Kanada Ontario Üniversitesi'nden psikolog Marvin Simmer'e göre çocukla konuşmak çocuk için çok faydalıdır. Çünkü dil, öğrenme sürecinin en önemli parçasıdır. Doğumdan itibaren çocuğuyla düzenli olarak konuşan annelerin çocukları daha çabuk konuşmaya başlarlar. Böyle bir annenin çocuğu, oyun sırasında keşfettiği bir şeyi anne-babasına büyük bir heyecanla anlatır.

Geç konuşmaya başlayan bir çocuk ilkökul dönemlerinde zorluk çekebilir. Bununla ilgili olarak Şikago Üniversitesi'nden psikolog Janellen Hunttenlocher bir deney yapmıştır. Bu deneyde; iki grup çocuğun matematik kabiliyetleri karşılaştırılır. Birinci grubu, ailesinde konuşma ve ilginin az olduğu; ikinci grubu ise konuşmanın bol olduğu ailelerin çocukları oluşturur. Bir bozuk para yığınının kaç tane paranın alındığını veya yeni paranın eklendiğini her iki grup da anlar. Ancak iş cümlelere geldiğinde sıkıntı ortaya çıkar. Ayşe'nin 10 tane elması var, Fatma'ya üç tane verirse, Ayşe'nin kaç elması kalır? Bu soruyu ikinci gruptakiler daha kolay ve hızlı cevaplandırmışlardır.

Müzikten yararlanın: Müzik, eğitimin vazgeçilmez enstrümanlarından biridir. Çocuğunuzu müzik ile eğitin, müzikle sevdin. Ritm ve melodiler iyi birer eğitmen olabilirler. Kaliforniya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışma; üç yıllık piyano dersi ve koro çalışmalarının, çocukların matematik ve bilim derslerindeki başarısını artırdığını, muhakeme gücünü geliştirdiğini göstermiştir. Müzik konusunda uzman olmasanız bile çocuklarınıza ninniler ve melodiler fısıldayın.

Merak ve cesaret duygularını ateşleyin: Bebekler, yeni geldikleri dünyayı keşfederler. Keşifler onlara büyük haz verir. Keşifleri onlarla paylaşın. Morallerini bozmayın. Yapılan bir çalışmaya göre anne-babalarından cesaret alan çocukların hayatta daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Baskı altında idare edilen çocuk, endişe ve iç sıkıntısına sahiptir. Çocuklar, dokunarak ve tatlarına bakarak keşfederler. Siz de onlarla birlikte keşfe çıkın. Bir oyuncağını alın, sağına soluna bakın, sonra çocuğunuza verin. Yerlerde çocuğunuzla birlikte yuvarlanın, onunla emekleyin. Bu hususta en güzel örnek olarak da Peygamber Efendimiz(sav)'ın torunlarını sırtına alıp gezdirmesi, onların arzularını yerine getirmek için elinden geleni yapması gösterilebilir.

Gösterin ve işaretleyin: Elinize sarı bir kitap alın. Kitabı işaret ederek sarı deyiniz. Çocuğunuzun renkleri daha kolay öğrendiğini göreceksiniz. Bebek konuşmasa bile bu şekilde sarının diğer renklerden farklı olduğunu anlayabilir. Renkleri, şekilleri, boyutları gösterin ve işaretleyin. Bu şekilde renk eğitimi verilmeyen bazı çocuklar büyüklüklerinde bile, kırmızı yerine bayrak rengi, yeşil yerine ağaç rengi, ot rengi, mavi yerine gök rengi demektedirler.

Gülümseyin: Çocuğunuz, ilk defa bardaktan su içmesini öğrendiğinde, ayağa kalkın, çok iyi, çok güzel aferin deyin, gülümseyerek çocuğunuzu tebrik edin ve ödüllendirin. Bu hareketler beynin ön kısmındaki sinir ağ bağlantılarını güçlendirir ve orta beyindeki duygu merkezi olan amygdala'yı harekete geçirir. Aslında bu sosyal bir ihtiyaçtır. Bırakın çocukları, yetişkinler bile takdir edilmekten, dikkate alınmaktan hoşlanırlar. Çocuklarınızın bu sosyal ihtiyacını, yeme-içme ihtiyaçlarını karşıladığınız gibi karşılayınız.

Beyin, 10-18 aylıkken amygdala merkezinde gerekli sinir bağlantılarını kurar. Ancak bebeğinizi ilk adımları için tebrik ettiğinizde, sevincini onunla paylaştığınızda, beyinden damla damla salınan nörokimyasallar bir sel hâline gelerek sinir bağlantılarını çelikleştirirler.

Eğer, bebeğinizin başarılarını ve onun için çok önemli olan (sizin için basit olabilir) keşiflerini görmezden gelir veya her seferinde farklı farklı tepki gösterirseniz, beyindeki sinir bağlantıları güçlenmez. Hattâ bebek yeni başarılar ve keşifler için isteksizleşir.

Durmayın: Her ne kadar ilk yıllar çocuğunuzun gelişimi için çok önemli olsa da, duygu gelişimi 10-18 yaşları arasında da sürer. Bu yüzden aynı şeyleri bu dönemde de devam ettirin (konuşma, diyalog, müzik).

Sonuçta çocuğunuz büyürken onun gerçek zekâ seviyesinde çok önemli farklılıklar olmasa da, sosyal ve kültürel başarıları artacaktır. Emekleriniz ve gayretleriniz belki dünyaca ünlü birini ortaya çıkarmayabilir. Fakat unutmayın ki sizin ilginiz, çocuğunuz için hayatî bir öneme sahiptir. Araştırmalar göstermiştir ki çocukların başarılı olup olmayacağını önceden gösteren şeylerden biri, anne-babanın çocuğuyla meşguliyet derecesidir.